

♥ can
modern

THOMAS
MANN

Aldanan Kadın

10. BASKI

Çeviri: ESEN TEZEL

THOMAS MANN
ALDANAN
KADIN

Can Modern

Aldanan Kadın, Thomas Mann

Almanca aslından çeviren: Esen Tezel

Die Betrogene

© 2004, S. Fischer Verlag GmbH, Frankfurt am Main

© 2012, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Bu eserin Türkçe yayın hakları Anatolialit Telif ve Tercümanlık Hizmetleri Ltd. Şti. aracılığıyla alınmıştır.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 2012

10. basım: Mart 2023, İstanbul

Bu kitabın 10. baskısı 2000 adet yapılmıştır.

Dizi editörü: Şirin Etik

Editör: Şebnem Sunar

Kapak tasarımı: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Baskı ve cilt: Türkmenler Matbaacılık Reklam San. ve Tic. Ltd. Şti.

Maltepe Mah. Gümüşsuyu Cad. No: 16-18

Topkapı, İstanbul

Sertifika No: 43087

ISBN 978-975-07-3387-1

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Maslak Mah. Eski Büyükdere Cad. İz Plaza Giz, No: 9/25, Sarıyer / İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 43514

THOMAS MANN
ALDANAN
KADIN

UZUN ÖYKÜ

1929 NOBEL EDEBİYAT ÖDÜLÜ

Almanca aslından çeviren

Esen Tezel

♥can

Thomas Mann'ın Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

Buddenbrooklar, 1983

Tonio Kröger, 1997

Seçilen, 1998

Büyülü Dağ, 1998

Venedik'te Ölüm, 2007

Lotte Weimar'da, 2009

Zor Saat / Toplu Öyküler I, 2011

Değişen Kafalar, 2011

Majesteleri Kral, 2013

Mario ile Sihirbaz / Toplu Öyküler II, 2013

Doktor Faustus, 2013

Dolandırıcı Felix Krull'un İtirafları, 2014

Efendi ile Köpeği, 2015

Yol Hikâyeleri, 2022

THOMAS MANN, 1875'te Almanya'da doğdu. 1898'de yayımladığı ve *Der kleine Herr Friedemann* (Küçük Friedemann) adı altında topladığı ilk öykülerinde, daha çok Schopenhauer ve Nietzsche ile Wagner'in etkisi altında kalarak sanatçının yaratma sorununa odaklanmıştı. Bu ilk öyküleri, 1901'de yayımlanmasının ardından Mann'ı üne kavuşturan *Buddenbrooklar* adlı toplumsal roman izledi. 1903'te *Tonio Kröger*, 1912'de *Venedik'te Ölüm* yayımlandı. Daha sonra *Büyülü Dağ*'ı yazan Mann, Hitler iktidara gelince Almanya'dan ayrıldı. 1936'da ABD vatandaşlığına geçti ve Almanya'nın karanlık tablosunu çizdiği *Yusuf ve Kardeşleri* dörtlemesini yayımladı (1933-1942). Dörtlemenin ardından yazmaya koyulduğu *Doktor Faustus*'ta ise besteci Andreas Leverküh'nün yaşamöyküsünün ışığında, Alman kültürünün barbarlığa yenik düşmesini anlattı. 1929'da Nobel Edebiyat Ödülü'nü alan Mann, 1955'te Zürich'te öldü.

ESEN TEZEL, 1978'de İstanbul'da doğdu. Alman Lisesi'ni ve İstanbul Üniversitesi Gazetecilik Bölümü'nü bitirdi. Franz Kafka, Stefan Zweig, Thomas Mann, Emine Sevgi Özdamar, Cees Nooteboom gibi yazarların yapıtlarını dilimize kazandırdı. Halen serbest editör ve çevirmen olarak çalışmaktadır.

Yüzyılımızın yirmili yıllarında Düsseldorf am Rhein’ da, on yılı aşkın bir süredir dul olan Frau Rosalie von Tümmler, kızı Anna ve oğlu Eduard’la birlikte, bolluk içinde olmasa da rahat şartlarda yaşıyordu. Kocasını Yarbay von Tümmler daha savaşın başında, çarpışmada değil de hakikaten saçma bir şekilde, bir otomobil kazasında – ama yine de denilebilir ki, şeref sınırları içinde– hayatını kaybetmiş; o zamanlar henüz kırk yaşında olan kadın bu ağır darbeyi bir vatansever tevekkülüyle karşılamış, böylece çocukları babalarından, kendisiyse evlilikteki sadakat çizgisinden sık sık sapması yalnızca aşırı dinçliğin belirtisi olan neşe dolu kocasından mahrum kalmıştı.

Soyu soppu ve şivesiyle tam bir Rheinland’lı olan Rosalie, evlilik yıllarını, sayıyla yirmi yılı, von Tümmler’in garnizonunun bulunduğu çalışkan sanayi şehri Duisburg’da geçirmiş; ancak kocasını kaybettikten sonra, on sekiz yaşındaki kızı ve ondan on iki yaş küçük oğulcuğuyla Düsseldorf’a taşınmıştı; bu taşınmanın sebebi kısmen şehri süsleyen güzel parklar (çünkü Frau von Tümmler gerçek bir doğa dostuydu), kısmense akli başında bir kız olan Anna’nın resme ilgi duyması ve oradaki ünlü sanat akademisine gitmek istemesiydi. Bu küçük aile, on yıldır, adını Peter von Cornelius’un koyduğu, ıhlamur ağaçla-

rıyla bezeli sessiz sakin Villenstrasse'deki etrafı bahçeyle çevrili, Rosalie'nin evlilik yıllarında moda olan stili yansıtan ve neredeyse miadını doldurmuş ama rahat mobilyalarla döşeli, ufak bir evde oturuyor, bu ev aralarında resim ve tıp akademisi profesörleriyle sanayi dünyasından iki çiftin de bulunduğu akraba ve arkadaşlardan oluşan dar bir çevreye, genellikle fazlasıyla ölçülü bir keyif alınan, taşra usulünce biraz da şarapla şenlenen akşam eğlenceleri için misafirperver bir biçimde açılıyordu.

Frau von Tümmler karakter itibariyle dost canlısı bir insandı. Dışarı çıkıp kendisine çizilmiş sınırlar içinde bir iki kapı çalmayı severdi. Alçakgönüllü ve neşeli mizacı, kalbinin, doğa sevgisinden de anlaşılacak olan sıcaklığı sayesinde herkesin sempatisini kazanmıştı. Vücudu gösterişli olmasa da dinçti; daha şimdiden epey kırılmış, gür, dalgalı saçlarına ve üzerinde yıllar içinde ortaya çıkmış, çile benzer bir sürü iri, koyu renk leke olan (henüz ilacı bulunamamış bir görünüm) biraz yaşlı ama ince ellerine rağmen, son derece hoş hatlara sahip kadınsı bir güzelliği olan yüzünün ortasındaki canlı, kahverengi, tam kabuğu soyulmuş kestane renginde pırıl pırıl parlayan şahane gözleri sayesinde genç görünüyordu. Özellikle cemiyet içinde, coşkuya kapıldığında burnunda ortaya çıkan hafif kızarma eğilimini biraz pudrayla bertaraf etmeye çalışırdı ki, aslında gereksizdi; çünkü genel kanı, bu kızarmanın ona çok sevimli bir hava verdiği yönündeydi.

İlkbaharda doğan, mayıs çocuğu olan Rosalie, ellinci doğum gününü çocukları ve on ila on iki arkadaşıyla, hanımlar ve beylerle, şehrin girişindeki renkli kâğıt fenerlerle süslü şarap bahçesindeki çiçeklerle bezeli masanın başında kadeh sesleri ve yarı duygulu yarı esprili kadeh kaldırma konuşmaları eşliğinde geçirmiş, neşelenenlerle neşelenmişti ama sıkıntılı olmadığı da söylenemezdi; çünkü yıllar içinde geçirdiği organik-kritik süreçler,

bocalayan fiziksel dişiliğinin kendisinin gösterdiği tüm ruhsal dirence rağmen tükenmekte oluşu, o akşam da dahil olmak üzere uzun süredir keyfini kaçırmaktaydı. Bu onda panik dalgalarına, kalp huzursuzluğuna, baş ağrısına, ümitsizlik dolu günlere ve o kutlama akşamında da beylerin onun şerefine yaptığı kimi esprili konuşmaları çekilmez derecede aptalca bulmasına neden olan bir öfke doğuruyordu. O yüzden, aynı *punch*'tan kaynaklanan mizah anlayışını saçma bulmak için özel bir hoşgörüsüzlük eğilimine ihtiyacı olmadığını bildiği kızıyla biraz ümitsiz gözlerle bakışmışlardı.

Yaşça oğlundan epey büyük olan ve kendisi için bir arkadaş haline gelen kızıyla son derece sıcak, güven dolu bir ilişkisi vardı ve yaşadığı geçiş döneminin sıkıntılarını ondan saklamıyordu. Şu anda yirmi dokuzunda, yakında otuzuna basacak olan Anna evlenmemişti, sırf egoistliğinden ötürü, kızını bir erkeğe vermektense ev arkadaşı ve can yoldaşı olarak yanında tutmayı tercih ettiğinden Rosalie'nin de bu durumdan şikâyetçi olduğu söylene- mezdi. Annesinden daha uzun boylu olan Fräulein von Tümmler'in de onun gibi kestane rengi gözleri vardı ama bu gözler aynı değildi; çünkü anneninkilerdeki naif canlılık bunlarda yoktu, bakışları daha ziyade dalgın bir soğukluk taşıyordu. Anna bir ayağı içe kıvrık doğmuş; bu ayak, çocukluğunda ameliyat edildiyse de kalıcı bir başarı sağlanamamış ve onu daima danstan ve spordan, aslında gençlere özgü hayata her türlü katılımdan alıkoymuştu. Ona bahşedilen ve mağduriyetle güçlenen sıradışı zekâ, eksikliğinin telafisi mahiyetindeydi. Günde sadece iki-üç saat özel ders alarak kolaylıkla liseyi bitirmiş, olgunluk sınavını vermiş; fakat daha sonra hiçbir bilim dalının peşinden gitmeyip kendini güzel sanatlara, önce heykele, hemen ardındansa resme vermiş ve daha öğrencilik yıllarında son derece tinsel, salt doğa taklitlerini

reddederek izlenimleri güçlü bir düşünselliğe, soyut bir sembolikliğe, genellikle de kübik bir matematikselliğe dönüştüren bir yöne kaymıştı. Frau von Tümmler, kızının en gelişmiş olanı ilkel olanla, süslemeyi derin fikirle, renk kombinasyonları konusundaki son derece ince zevki şekil vermenin çileciliğiyle birleştiren resimlerine mahzun bir hayranlıkla bakardı.

“Anlamlı, kesinlikle anlamlı yavrucuğum,” diyordu. “Profesör Zumsteg beğenecek. Senin üslubunu destekledi, üstelik onda bu resmi değerlendirecek göz ve zekâ da var. İnsanda yeter ki bunun için gereken göz ve zekâ olsun. Adını ne koydun?”

“Akşam Rüzgârında Ağaçlar.”

“Bu isim, amacının ne olduğunu da ima ediyor. Grisarı zemindeki şu koni ve yuvarlaklar ağaçları, spiral biçiminde yükselen şu tuhaf çizgi de akşam rüzgârını simgeliyor olmalı, öyle değil mi? İlginç Anna, ilginç. Fakat Tanrı aşkına çocuğum, o güzelim doğayı resimlerde ne hale getiriyorsunuz böyle! Bir kez olsun sanatınla ruhlara seslenmek, kalpler için resim yapmak istemez miydin, mesela güzel bir çiçek buketi, taze bir leylak demeti, öylesine canlı ki insan enfes kokusunu duyar gibi oluyor, vazonun yanında Meißen porseleninden birkaç zarif figür, bir hanıma parmağının ucuyla öpücük gönderen bir bey; ve bütün bunlar pırlıl pırlıl parlayan masada yansıyacak...”

“Dur anne, dur! Çok taşkın bir hayal gücün var. Ama artık böyle resimler yapılamaz!”

“Anna, beni bu yetenekle bu tür insanın içini açacak resimler yapamayacağına inandıramazsın.”

“Yanlış anlıyorsun anne. Mesele benim becerip becerememem değil. Bu yapılamaz. Çağın ve sanatın durumu artık buna izin vermiyor.”

“Çağ ve sanat adına ne kadar üzücü bir şey! Hayır, başıyla çocuğum, öyle demek istemedim. Buna engel, ge-

lişen hayatsa üzülmenein âlemi yok. Aksine, o hayatın gerisinde kalmak üzücü olur. Bunu kesinlikle anlıyorum. Ayrıca seninki gibi çok şey söyleyen bir çizginin akıl edilmesinde bir deha olduğunu da biliyorum. Bana hiçbir şey ifade etmiyor ama çok şey söylediğini açıkça görüyorum.”

Anna elindeki paleti ve ıslak fırçayı ondan uzak tutarak annesini öptü. Rosalie de onu öptü; kızının boş ve ona göre insanı tüketen ama yine de sanatsal-pratik uğraşında, ressam önlüğünün içinde, bir sürü kaybının tesellisini ve telafisini bulması, onu içten içe sevindiriyordu.

Topallamanın, karşı cinsin bir genç kıza olan cinsel ilgisini nasıl baltaladığını Fräulein von Tümmler erken öğrenmiş ve buna karşı silahı, gururu olmuştu; sakatlığına rağmen genç bir erkeğin kendisine ilgi gösterdiği durumlarda bile o gurur, söz konusu ilgiyi soğuk bir inançsızlıkla kırar ve daha filizlenirken yok ederdi. Sadece bir kere, taşındıktan hemen sonra âşık olmuş ve tutkusundan acı çekecek kadar utanmıştı; çünkü bu tutku, genç adamın fiziksel güzelliğine yönelikti; adam, eğitilmiş bir kimyagerdi ve bilimin bir an evvel paraya dönüştürülmesi gerektiğini düşünüyordu, o nedenle de doktora sınavını verdikten sonra hemen Düsseldorf'taki bir kimya fabrikasında önemli-avantajlı bir pozisyona gelmişti. Erkeklerin de kalbini kazanan samimi kişiliğine ve bunca becerisine eklenen esmer yakışıklılığı çevredeki bütün genç kızların ve kadınların heyecan kaynağıydı, tüm kazlar ve hindiler ona tapıyordu; yani Anna'nın korkunç acısı, aslında herkesin özlemini çektiği şeyin özlemini çekmekten ve kendini, duyuları yüzünden kapılıp derinliği karşısında boş yere onuru için mücadele ettiği bir aşağılık duygusuna mahkûm hissetmekten ibaretti.

Lafi açılmışken Dr. Brünner (yakışıklının adı buydu)

de, kendini pratik bir destek olarak gördüğü için, kendisinden daha üstün ve özel olana iyileştirici bir yakınlık göstererek bir süre Fräulein von Tümmler'le açıkça ilgilenmişti; cemiyet içinde onunla edebiyat ve sanat üzerine sohbet ediyor, insanı okşayan sesiyle kulağına kendisine hayran şu ya da bu kadın hakkında karalayıcı-alaycı sözler fısıldıyor ve kendisini feci sıkan, hiçbir sakatlıkla incelmemiş vasatlık karşısında onunla ittifak kurmak ister gibi görünüyordu. Genç kızın ne halde olduğunun ve başka kadınlarla alay ederek ona hangi acı dolu mutluluğu yaşattığının farkında değil gibiydi; tek istediği, aşk tuzaklarından kaynaklanan ve kendisinin kurbanı olduğu sıkıntılardan, onun zekâ dolu yakınlığına sığınarak kurtulmayı denemek ve başarmak, bir de ondan gelecek takdire değer verdiği için bu takdiri kazanmaya çalışmaktı. Söz konusu takdiri göstermek, Anna için büyük ve derin bir çaba gerektirmişti; oysa bir yandan da bunu sırf onun cazibesi karşısındaki zayıflığının üstünü örtmek için yaptığını biliyordu. Adamın uğraşları onu tatlı bir dehşete sürükleyerek başlamıştı, gerçek bir kur yapmaya, bir seçime, bir talebe benziyordu; Anna'nın şunu kendine hep itiraf etmesi gerekmişti ki, eğer iş nihai teklif noktasına gelseydi, kaçınılmaz bir biçimde onunla evlenecekti. Fakat bu olmadı. Anna'nın sakatlığını ve mütevazı çeyiz parasını önemsemiyor oluşu, adamın yükselme hırsını tatmin etmeye yetmemişti. Kısa bir süre sonra ondan koştı, Bochumlu zengin bir fabrikatör kızıyla evlendi ve oraya taşınıp kızın babasının kimya şirketine girerek Düsseldorflu kadınlar dünyasını derin bir kedere, Anna'yı ise rahatlamaya sevk etmiş oldu.

Rosalie kızının bu acı verici tecrübesini biliyordu; Anna o dönemde bir gün olsun doyasıya içini boşaltma isteğiyle başını göğsüne yaslayarak kendisinin alçaklık olarak nitelediği olay için acı gözyaşları dökmemiş olsay-

dı da bilirdi. Frau von Tümmler başka konularda çok zeki olmasa da bütün kadın hayatına, o hayatın hem fiziksel hem ruhsal yönüne, doğanın kadına yüklediği her şeye dair sıradışı ama asla kötücül değil, tamamen duygudaş bir içgörüyü sahipti; dolayısıyla etrafındaki bir olay ya da durum kolay kolay gözünden kaçmazdı. Görülmediği sanılan bir kendi kendine gülümsemeden, bir yüz kızarmasından ya da gözlerin parlamasından, hangi kızın hangi genç adama abayı yaktığını anlar ve bütün bunlardan haberi bile olmayan, olmasını da istemeyen sırdaş kızına fark ettiklerini anlatırdı. İçgüdüsel olarak, duruma göre sevinerek ya da üzülen, bir kadının evliliğinde mutlu olup olmadığını hissederdi. Bir hamileliği kesinlikle daha başlangıç safhasında tespit eder, mutluluk verici-doğal bir olay söz konusu olduğu için farkında olmadan şiveli konuşarak, “Misafürünüz var,” derdi. Anna’nın lisede üst sınıflara gelmiş olan erkek kardeşine derslerinde yardım etmesine sevinir; çünkü bir erkeğe sunduğu bu üstün hizmetin zavallı kızda bilinçli ya da bilinçsiz olarak yarattığı tatmini naif olduğu kadar isabetli bir psikolojik uyanıklıkla da sezerdi.

Tipi rahmetli babasına benzeyen, beşeri bilimlere pek yatkın olmayıp daha ziyade köprüler ve yollar yapmanın hayalini kuran ve mühendis olmak isteyen uzun boylu, kızıl kafa oğluyla pek bir şey paylaştığı söylene- mezdi. Ona ancak ölçülü, yüzeysel ve daha ziyade biçimin gerektirdiği bir yakınlık gösterirdi. Buna karşılık kızına, tek gerçek dostuna çok düşküdü. Anna’nın ketumluğu düşünülecek olursa aralarındaki sıkı fıkı ilişkinin tek taraflı olduğu söylenebilirdi; tabii eğer annesi yine de içine kapanık kızının ruh dünyası, bu ruhun gururlu ve acı tevekkülü hakkında her şeyi bilmiyor ve bundan kendi kalbini ona sonuna kadar açma hakkını ve sorumluluğunu çıkarmıyor olsaydı.

Bunu yaparken, arkadaşı olan kızının kimi zaman sevgi dolu-hoşgörülü, kimi zaman kederli-alaycı, hatta hafiften acılı gülümsemesine alınıp darılmadan, gerçek bir mizah anlayışıyla göz yumar ve ona çok iyi davranırdı, zaten mutlu-haklı bulduğu kendi saflıklarına bizzat gülmeye de daima hazırdı; böylece aynı anda hem kendine hem de Anna'nın çarpılmış ifadesine gülerdi. Çoğu zaman, bilhassa entelektüel kızına da sürekli kazandırmaya çalıştığı doğa sevgisinin dizginlerini serbest bıraktığında, böyle olurdu. İlkbaharı ne kadar sevdiğini söylemeye gerek yok; bu onun mevsimi, doğduğu ve –kendi ifadesiyle– ona öteden beri özel olarak gizli sağlık ve yaşama sevinci rüzgârları taşıyan mevsimdi. Hoş kokular arasında kuş cıvıltıları başladı mı, yüzü aydınlanırdı. Bahçedeki ilk çiğdemler ve akbardaklar, evin etrafındaki sümbüllerin ve lalelerin tomurcuklanması ve açması iyi yürekli kadını mutluluktan ağlayacak hale getirirdi. Kırılara giderken geçtiği yolun kenarındaki tatlı menekşeler, sarı çiçekler açan katırtırnağı ve altın çam fundalıkları, barutağacının beyaz çiçekleri, ya o leylaklar, hele kestanelerin beyaz ve kırmızı mumlarını dikisi; kızı bütün bunlara onunla birlikte hayran olmalı ve coşkusunu paylaşmalıydı: Rosalie onu kuzeye bakan, atölye haline getirilmiş odadan çıkarır, soyut sanatından uzaklaştırırdı ve Anna istekli bir gülümsemeyle önlüğünü çıkararak annesine saatlerce eşlik ederdi, çünkü yürüyüşü şaşırtıcı derecede iyiydi ve her ne kadar topallığını cemiyet içinde mümkün olduğunca az hareket ederek saklasa da, serbestçe, istediği gibi topallayabildiği zaman büyük bir dayanıklılık göstererek yürüyordu.

Şoseler şiir gibiyken ağaçlarda açan çiçekler, yürüyüş yollarının etrafındaki memleket toprağının, meyvelerini vaat eden beyaz ve pembe bir güzelliğe bürünmesi... Ah, ne büyüleyici bir mevsimdi bu! Sık sık gittikleri

ırmağı çevreleyen yüksek akçakavakların tırtılımsı çiçekleri kar misali üstlerine yağıyor, rüzgârda sürükleniyor, yerleri örtüyordu; ve bunu da hayranlık verici bulan Rosalie'nin, kavak ağaçlarının "iki evcikli" bitkiler olduğunu, birinin üzerinde yalnızca erkek, diğersinin üzerinde ise yalnızca dişi çiçekler bulunduğunu kızına öğretebilecek kadar botanik bilgisi vardı. Rüzgâr yardımıyla döllenmeden, yani karayelin kırların çocuklarına verdiği aşk hizmetinden, çiçek tozlarını edebiyetle bekleyen dişi tepeciğe nazikçe taşımasından söz etmeyi de severdi; bu onun özellikle hoşuna giden bir üreme türüydü.

Gül zamanı ona sonsuz bir haz verirdi. Çiçeklerin kraliçesini desteklerle tutturarak bahçesine diker, gerekli yöntemleri uygulayarak onu kemiren tırtıllardan özenle korur ve bu görkem sürdüğü müddetçe rafların ve küçük yatak odasındaki komodinin üzerinde demet demet capcanlı güller olurdu; tomurcuklanan, yarı ya da tam açmış, bilhassa kırmızı (çünkü beyazları görmekten hoşlanmazdı), kendi yetiştirdiği ya da tutkusunu bilen hanım ziyaretçilerin gösterdikleri dikkatin hediyesi olan güller... Gözlerini kapayarak yüzünü uzun uzun bu demetlerden birinin içine gömer ve tekrar kaldırdığında, bunun Tanrı kokusu olduğuna yemin edebilirdi; Psyche, elinde lambayla uykudaki Eros'un üzerine eğildiğinde Eros'un nefesi, bukleleri ve yanakları, genç kızın burnunu kuşkusuz bu hoş kokuyla doldurmuştu, gökyüzünün rayihasıydı bu ve Rosalie, insanın saadet dolu bir ruh olarak yukarıda, sonsuzlukta gül kokusu soluyacağından emindi. Anna'nın bu konudaki kuşkucu görüşüne göreyse o zaman insan buna kısa sürede o derece alışmış olacaktı ki, artık kokuyu almaz hale gelecekti. Fakat Frau von Tümmler onu bu çokbilmişliğinden ötürü paylamıştı. Alay etmek isteyen, onun şu ileri sürdüğü şeyi bütün saadet için de söyleyebilirdi ama bilinçdişi mutluluk

yine de mutluluktı. Bu, Anna'nın annesine Őekfat dolu bir hoŐgörü ve barıŐ öpücüğü verme vesilelerinden biriydi; sonra da birlikte gülmüŐlerdi.

Rosalie, Jülich Meydanı'nın tam karşısındaki J.M. Farina'dan aldığı ve az miktarda sürdüğü ferahlatıcı kolonyaya hariç asla suni üretilmiŐ kokular, parfümler kullanmazdı. Fakat doğanın koklama duyumuza güzellik, tatlılık, baharatlı bir acılık, bir yandan da boğuculuk, sarhoŐ edicilik namına sunduğu Őeyleri haddinden fazla sever, derin derin, minnetle, tam bir duyusal huŐuyla içine çekerdi. Yürüyüş yaptığı yollardan birinde bir yamaç vardı; gergince uzanan kıvrımlı bir toprak ve derin olmayan bir çukur, dibinde öbek öbek yaseminler ve barutağacının çiçekleri; nemli-sıcak, fırtınaya meyilli haziran günlerinde ısınan güzel koku adeta hava akımları, bulutlar halinde, neredeyse insanı bayıltacak Şekilde yükselirdi. Bu koku kendisinde hafif bir baş ağrısına yol açtığı halde Anna, annesine oraya her gidiŐinde eşlik etmek zorunda kalırdı. Rosalie bu bütün yoğunluğuyla yükselen kokuyu hayranlıkla karıŐık bir keyifle içine çeker, bir an için olduğu yerde kalır, yürümeye devam eder, tekrar durur, yamacın üzerinden eğilir ve iç çekerdi: "Ah çocuğum, ah yavrucuğum, ne harika! Bu doğanın nefesi, işte bu o, onun hayat veren tatlı soluğu, güneŐten ısınmıŐ ve neme doymuŐ, bizi sonsuz bir sevinçle kucağında taşıyor. Ne Şeref ki biz de doğanın sevgili çocuklarıyız; bunun tadını çıkaralım."

"En azından sen öylesin anne," derdi Anna coŐkuyla dolu kadının koluna girip topallayarak onu sürüklerken. "Beni daha az seviyor ve Şu berbat kokusunun Őakaklarımnda ağırlık yapmasına neden oluyor."

"Evet, çünkü ona kafa tutuyorsun," diye karşılık verirdi Rosalie, "ona boyun eğmek yerine yeteneğinle onu aŐmak istiyorsun, onu salt düŐünce konusu haline getiri-

yor, üstelik bununla övünüyor ve duyularınla algıladıklarını Tanrı bilir nereye yönlendiriyorsun; herhalde hissizliğe. Buna saygı duyuyorum, Anna, ama sevgili doğanın yerinde olsam ben de size gücenirdim.” Ve bir keresinde kızına ciddi ciddi şunu teklif etti: Eğer soyuta meraklıysa ve her şeyin ona çevrilmesi gerektiğini düşünüyorsa kokuları renklerle ifade etmeyi deneyebilirdi.

Rosalie'nin aklına bu fikir ıhlamurların çiçek açma zamanında, yani temmuza doğru gelmişti; dışarıda, yolun iki tarafındaki ağaçların gecikmiş çiçeklerinin, birkaç hafta boyunca pencereler açıkken bütün evi tarif edilemez saflık ve yumuşaklıktaki koku büyüyle doldurduğu ve Rosalie'nin dudaklarından hayran bir gülümsemenin eksik olmadığı, onun için yine yegâne iç açıcı dönemdi bu. Şöyle dedi: “İşte bunun resmini yapmalısınız, bunu sanatsal olarak denemelisiniz! Sizin istediğiniz, doğayı sanattan tamamen kovmak değil ki; soyutlamalarınızda yine de doğadan yola çıkıyorsunuz ve onu tinselileştirmek için duyusal olana ihtiyacınız var. Koku ise söyle söyleyeyim ki, hem açıkça ortada hem de soyut, onu görmüyoruz, uçucu bir formda bize hitap ediyor ve görünmeden mutluluk vereni, göz zevkine çevirme denemesinin size cazip gelmesi gerek; neticede resim sanatı tam da buna dayanır. Hadi bakalım! Nerede paletleriniz? Mutluluk vereni, onun üzerinde karıştırın ve renkli bir mutluluk olarak tuvale taşıyın, adını da ‘İhlamur Kokusu’ koyun ki, görenler ne kastettiğinizi anlasın.”

“Canım anneciğim, şaşırtıyorsun beni!” diye karşılık verdi Fräulein von Tümmler. “Hiçbir resim profesörünün aklına gelmeyen meseleler bulup çıkarıyorsun! Ama şunu da biliyor musun ki sen o sinesteziyi andıran duyu karışması ve kokuları renklere çevirme yolundaki mistik teorinle gerçek bir romantiksin?”

“Eh, benimle böyle zekice alay etmeni hak ettim.”

“Hayır, sen hiçbir şekilde alay edilmeyi hak etmiyorsun,” dedi Anna içtenlikle.

Fakat ağustosun tam ortasında yaptıkları bir yürüyüşte, havanın çok sıcak olduğu bir öğleden sonra, alayı andıran bir şeyle karşılaştılar. Çayırlıkla bir fundalığın arasında yürürlerken birdenbire burunlarına misk kokusu geldi; önce fark edilmeyecek kadar hafif, sonra gittikçe daha güçlü. Kokuyu ilk alan ve, “Ah! Bu da nereden geliyor?” diyerek aldığı dile getiren Rosalie’ydi, ama hemen ardından kızı da onu onayladı: Evet, öyle bir koku vardı ve misk esansı türü bir şeydi; kesinlikle. İki adım atmaları, kokunun iğrenç kaynağını görmelerine yetti: Yolun kenarında, güneşin altında kaynayan, üstü etsinekleriyle dolu ve etrafında da onların uçuştığı küçük bir pislik yığını vardı; daha yakından bakmak istemediler. Ufak bir alanda hayvan dışkıları, hatta belki insanlarınkı de, çürümüş bitkilerle bir araya gelmişti ve küçük bir orman canlısının çoktan kokuşmuş leşi de oradaydı. Kısacası hiçbir şey bu boğucu yığından daha tiksinc olamazdı; ama yüzlerce etsineğini oraya çeken berbat kokusuna, iki farklı şekilde algılanmasına kapı açan geçişliliği ve çift kutupluluğu nedeniyle artık pis koku da denilemezdi, ona kuşkusuz misk kokusu denmeliydi.

“Hadi devam edelim,” dedi iki hanım birden ve Anna bu yeni yürüme hamlesi için ayağını daha da büyük bir güçle sürürken annesine tutundu. Üzerlerindeki tuhaf etkiyi sindirmeleri gerekiyormuşçasına bir müddet sustular. Ardından Rosalie şöyle dedi:

“Bak işte görüyorsun, miski hiçbir zaman sevmemişimdir, amberi de öyle, zaten ikisi aynı şey, insan bunu nasıl parfüm diye sürer anlamıyorum. Sanırım zibet de aynı familyadan. Zaten böyle kokan çiçek de yok, doğa

tarihi dersinde öğrenmiştik, bu kokuları bazı hayvanlar belli bezlerinden salgılıyor; sıçanlar, kediler, zibet kedisi, misk geyiği. Hatırlar mısın, Schiller'in *Kabale und Liebe*'sinde (Hile ve Aşk) bir adamcağız vardır, bir tür dalkavuk, son derece ahmak, bir yerde büyük bir yaygarayla içeri girer ve bütün partere misk kokusu yayar. Ay, oraya her seferinde nasıl gülerim!"

Böylece neşelendiler. Rosalie hâlâ, geçirdiği yılların organlardan kaynaklanan uyum zorlukları ve kadınlığının durdurucu, kurutucu gerileyişi onu fiziksel ve ruhsal olarak uğraştırırken bile kalbinden fıskıran sıcak gülüşünü koruyordu. O dönemde doğada bir dostu vardı; evinin çok yakınında, Hofgarten Parkı'nın bir köşesinde (Malkasten¹ Sokağı oraya çıkıyordu). Bu, tek başına duran yaşlı bir meşe ağacıydı; dalıyla budağıyla yamru yumruydü, köklerinin bir kısmı açıktaydı, tıknaz gövdesi daha yükselmeden kalın ve oradan da daha ince, boğum boğum dallara ayrılıyordu. Gövdenin orası burası oyuktu, oyuklar macunla doldurulmuştu; park yönetimi yüz yaındaki delikanlı için bir şeyler yapıyordu; ama bazı dallar çoktan kurumuş, yaprak vermiyor, onun yerine çıplak ve eğri büğrü, gökyüzüne uzanıyordu; buna karşılık diğerleri, tek tek de olsa ağacın en tepesine kadar rastlananlar ilkbaharda hâlâ, daima kutsal sayılan, uçları tırtıklı yapraklarla yeşilleniyor, insanlar bu yapraklardan zafer taçları yapıyorlardı. Rosalie bunu izlemekten büyük keyif alıyor, doğum günü civarında her gün oraya giderek yaprakların ağacın hâlâ hayat giren kalın ve ince dallarında belirişini, tomurcuklanışını ve açışını takip ediyordu. Ağacın yakınına, çimenlerin hemen kenarındaki bir banka Anna'yla birlikte yerleşiyor ve şöyle diyordu:

1. (Alm.) Boya kutusu. (Ç.N.)

“Ah cesur ihtiyar! Duruşunu ve hâlâ nasıl çabaladığını görünce duygulanmamak elde mi? Şu köklere bak, şu kol kalınlığındaki, odunlaşmış köklere, nasıl da geniş geniş açılıp toprağa sarılıyor, kendisini besleyene nasıl da sıkı sıkı yapışıyor... Bazı fırtınalar atlattı ve daha önünde atlatacağı başka fırtınalar var. Ama yıkılmıyor. Oyuk, macunlu, tam yapraklanmaya artık gücü yetmiyor. Fakat zamanı geldi mi suları yükseliyor; belki her yerine ulaşmıyor ama o biraz olsun yeşillenmeyi başarıyor ve insan bunu takdir ediyor, onun yürekliliğine saygı duyuyor. Şu yukarıdaki yaprak tomurcuklu ince dalın rüzgârda başını sallayışını görüyor musun? Etrafında durum iyi değil; ama o ince dal, ağacın onurunu kurtarıyor.”

“Haklısın anne, söylediğin gibi, takdire şayan bir şey,” diye karşılık verdi Anna. “Fakat itirazın yoksa ben artık eve dönmek istiyorum. Ağrım var.”

“Ağrı mı? Yoksa bu senin... Tabii yavrum, ah nasıl unuttum! Seni de yanımda sürüklediğim için kendimi suçluyorum. Şu ihtiyara doğru dön ve otururken öne eğilmekten çekinme. Kusura bakma! Hadi koluma gir de gidelim.”

Fräulein von Tümmler öteden beri âdet günleri yaklaşırken şiddetli karın ağrıları çekmişti; bu bir sorun değil, yalnızca çoktan alışılmış, doktorun da öyle olduğunu söylediği bünyevi bir sıkıntıydı ve katlanılması gerekiyordu. Böylece anne, eve dönüş yolunda sakin bir avutuculuk, iyi niyetli bir neşe ve bu arada özellikle de kıskançlıkla, eziyet çeken kızına bu konudan bahsetmeye başladı.

“Hatırlıyor musun,” dedi, “ilk seferinde nasıl olmuştu, sen daha genceciktin, nasıl da korkmuşsun, ben de sana bunun doğal, gerekli ve sevindirici olduğunu anlatmıştım, bir tür şeref günü olduğunu; çünkü senin artık olgunlaşmış bir kadına dönüştüğünü gösterdiğini... Önce-

sinde karın ağrısı çekiyorsun, evet, bu can sıkıcı ve hiç de lazım değil, benim hiç ağrımazdı; ama olur böyle şeyler, senin gibi ağrı çeken iki-üç kişi daha tanıyorum ve şöyle düşünüyorum: Ağrılar, *à la bonne heure*,¹ bunlar biz kadınlarda doğadankinden ve erkeklerdekenden farklı bir şey, onların ağrısı tutmuyor, hastalandıkları zaman hariç, o zaman da korkunç abartıyorlar; bunu Tümmeler de yapardı, baban yani, subay olduğu ve şehitlik mertebesinde öldüğü halde ne zaman bir yeri ağrısa yapardı. Bizim cinsimiz farklı davranıyor, ağrılara daha bir sabırla katlanıyor, tahammüllüyüz biz; deyim yerindeyse ağrı çekmek için doğmuşuz. Çünkü bir kere doğal ve sağlıklı ağrıyı tadıyoruz, Tanrı'nın istediği, kutsal doğum sancısını, tamamen kadınlara özgü bir şey bu, erkekler bundan kurtarılmış ya da mahrum bırakılmış. Aptal erkeklerin bizim attığımız yarı bilinçsiz çılgınlardan ödleri patlıyor; kendilerini suçlayarak başlarını ellerinin arasına alıyorlar ve biz attığımız her çılgılıkta aslında onlarla alay ediyoruz. Seni dünyaya getirirken Anna, vaziyet çok kötüydü. İlk sancıdan itibaren doğum otuz altı saat sürdü, Tümmeler hiç durmadan evin içinde dolanıp duruyor ve başını ellerinin arasına alıyordu; ama bu büyük bir hayat şenliği; üstelik çılgılık atan ben değildim, o çılgılık atıyordu, sancının kutsal esrimesiydi o. Daha sonra Eduard'da bunun yarısı kadar bile kötü olmadı; ama bir erkeğe bu kadarı fazlasıyla yetmişti, beyefendi erkekler, onlar en fazla bir teşekkür ederler. Görüyorsun ya, ağrılar daima iyiliğimizi isteyen doğanın olağan uyarı sinyalleridir, vücutta bir hastalığın yayıldığına işaret eder; dikkat, anlamına gelir, orada bir terslik var, buna karşı hemen bir şey yap; yalnızca ağrıya karşı değil, o ağrıyla anlatılmak iste-

1. (Fr.) Bu güzel dönemde. (Ç.N.)

nen Şeye karşı da. Kuşkusuz bizde de böyle olabilir ve bu Şekilde dŐnebilir. Ama biliyorsun ki, senin bu âdet öncesi karın ağrın, o böyle dŐnmyor ve seni hiÇbir Şeye karşı uyardırmıyor. Bu, kadınlara özgü ağrının bir tür oyunu ve o nedenle saygıdeğer, bunu böyle görmelisin, kadınca bir yaşam edimi olarak. Kadın olduğumuz sürece, yani artık ocuk ya da henüz elden ayaktan düŐmüŐ bir ihtiya değilsek, kanın annelik organımızda gcl, yoğun bir hayatı var, sevgili doğa bu yolla bizi döllenmiŐ yumurta-yı kabul etmeye hazırlıyor ve neticede benim uzun hayatımda da büyük arayla sadece iki kez olduğu üzere, bu gerçekleŐtiđinde âdet kesiliyor ve hamile kalıyoruz. Tanrım, otuz yıl önce âdetim ilk kesildiğinde nasıl da sevinçle karıŐık bir korkuya kapılmıŐtım! Hamile kaldığım bebek sendin canım yavrum; ve bunu Tümmeler'e nasıl söylediğimi, kıp kırmızı kesilerek baŐımı onunkine yaslayıp Şöyle dediğimi hatırlıyorum: 'Robert, vakit geldi, bütün belirtiler gösteriyor ki, karnımda misafrmz var'..."

"Anneciğim, bana bir iyilik yap ve Şu Rhein Şivesiyle konuŐma, duyduğum an beni rahatsız ediyor."

"Ah, kusura bakma canım kızım, istediğim son Şey seni rahatsız etmektir. Sadece, o zamanlar o mutluluk dolu utancım la Tümmeler'e gerçekten de böyle söylemiŐtim. Hem, biz doğal Őeylerden söz ediyoruz, öyle değil mi? Bana göre doğayla Őive arasında bir iliŐki vardır, tıpkı doğayla halk arasındaki iliŐki gibi; eğer bu samay sa kendimi düzeltirim, sen benden kat be kat zekisin. Evet, zekisin, ama bir sanatçı olarak doğayla aran pek iyi değil, onu soyuta çevirmek zorunda kalıyorsun, küplere ve spirallere; ve daha önce birinin öbürüyle ilişkisi hakkında konuŐmuŐ olduğumuz için, dŐnyorum da acaba doğaya kibirle, zekâyla yaklaŐtıđın için o da sana âdet döneminde bu ağrıları veriyor olabilir mi?"

"Aman anne," dedi Anna ve elinde olmaksızın güldü.

Rosalie eşini kaybetmiş, kırık bir aşktan geride kalan boşluğu resim yaparak gidermeye çalışan kızı ve lise öğrencisi oğluyla birlikte sakin bir yaşam sürmektedir. Oğluna İngilizce dersi vermek için eve gelen genç Amerikalı, onu çok etkiler. Önce kendine bile itiraf etmekten çekindiği duyguları, konuşmalarına ve hareketlerine farkına varmaksızın yansıyınca ilk tepkiyi çocuklarından alır. Ama ne pahasına olursa olsun, doğanın kendine bahsettiğine inandığı bu aşkın peşinden gitmeye kararlıdır.

Aldanan Kadın, yazarın ölmeden önce tamamladığı son uzun öyküsüdür. Thomas Mann, erken dönem çalışmalarından *Venedik'te Ölüm*'ün ana motiflerini, bu defa yaşlanmakta olan bir kadının duygu dünyasına yerleştiriyor. Eserlerinde yaşam ile ölümün karmaşık diyalektiğiyle hesaplanan Mann, bu son öyküsüyle adeta kendi yazınsal döngüsünü de tamamlıyor. Kitap, dönemin kadına bakışını yansıması açısından da çok ilgi çekici diyaloglar içeriyor.

#almanedebiyatı #güzellik #estetik #doğa #değişentoplum
#birincidünyasavaşı #sanat #aile

